

Pillantás a bemutatóra

Miller áll a hídon

Arthur Miller O'Neill és Ibsen nyomdokain halad, amikor riporterri tevékenysége és regényírói munkája után drámát kezd írni. Első sorban a dramaturgiája ibseni, hiszen már a kezdetektől megtörténik a dráma. A hazugságok és illúziók összeomlanak — végül soron ezt a folyamatot ábrázolják meg. Vagyis olyan konfliktusokat teremt, ahol az embernek szembe kell néznie önmagával, helyzetével, kapcsolataival és a társadalommal.

Gondoljunk csak az ügynök halálára, ahol az öregedő házaló kénytelen lesz számolni álomvilágával. A hazugsággal átszított létezés kiindulópontja a Pillantás hídról című drámának is. Alapszituáció: Eddie szerelmes nevelt lányába, Catherinébe. A családi idill valószínűleg még évekig megmaradhatna robbanás nélkül, ha nem érkeznek meg az olasz bevándorlók.

De itt állunk meg egy pillanatra! Miller személyes elményeit is kivetítette ebben a drámában — sokkal direkttebb módon, mint a többiben. A második világháború után — részben a milleri dráma, a Salemi boszorkányok bemutatása nyomán — vita robban ki Amerikában: mi a fontosabb, az állami rend feltétlen elfogadása, vagy az etika? A drámaíró egyik barátja, Kazan feljeleníti Millert az Amerikaelenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottságnál. Szerinte az államrendnek van primátusa.

Erre a feljelentésre adott csattanós választ Miller a Pillantás a hídról című darabjában. Olaszországból ekkoriban ezrével vándorolnak munkások az újvilágba, menekülve a nyomor elől, munkát keresve. A darab főhőse Eddie Carbone már amerikai állampolgár, s tisztességes módon szeretne segíteni hozzátartozóin. De egyikük, Rodolpho beleszeret nevelt lányába, Catherinébe. Eddie féltékeny lesz, elárulja társait, akiket a bevándorlási törvény nyomán ki kell utasítani az országból.

Eddie felismeri hibáját, nem menekül el a bosszúálló Marco elől. Szomszédjai szeme láttára hal meg, azon a helyen, ahol végképp elveszítette tisztességét.

Miller a lélekrajz nagymestere. Gondosan vigyáz arra, hogy a konfliktushelyzetekben mindenkinek megadja a maga igazát. Végül is a szenvedélyek végletes összecsapása ez a mű, amelyek hol tiszták, hol eltorzultak. Az író hallatlan finomsággal ábrázolja alakjait, de maga „kívül maradt” a művön.

A dráma egyetlen racionális figurája Alfieri, az ügyvéd, Már-már narrátor szerényen, kívülről figyel az eseményeket, s igazságot sem akar tenni. Mindent a nézőre bíz. „Némi nyugtalansággal gyászolom emlékéte” — mondja Eddie elől, s ez egyben azt is jelenti: nem

ítéli el teljesen az embert, aki ugyan elkövetett egy aljasságot. Akit ért, de megérteni nem tud. Miller Alfieri alakjában rejtőzködik, aki a hídon áll. A híd pillérei: fegyelem és erkölcs. Más kifejezéssel: tudatosság és szenvedély.

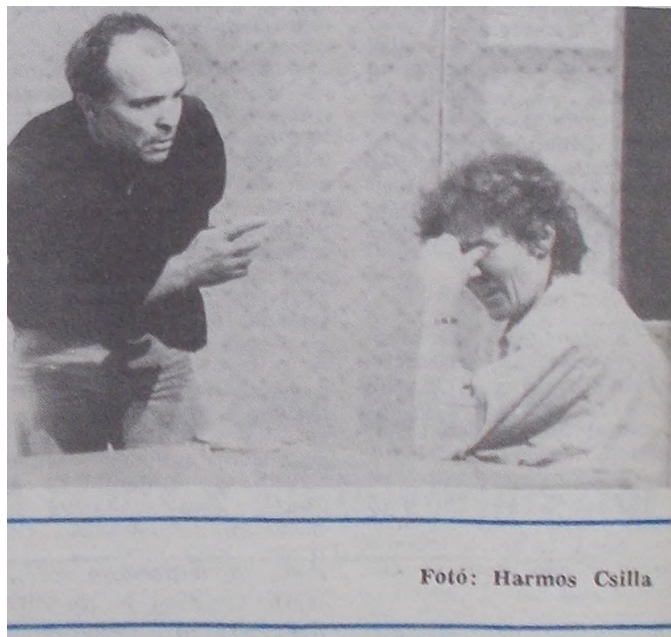
A híd alatt emberek és sorsok sodródhatnak tovább, miközben a jogrend, az erkölcs, és a tisztesség között egyre nő a távolság. Nem véletlen tehát, hogy éppen egy ügyvéd építi fel a pilléreket, s pillant le a hídról. is minduntalan felteszi a kérdést: melyik oldalon található az igazság? Azonban meg kell jegyezni: Alfieri alakja a dráma leggyengébb pontja. Kissé direktté, didaktikusává teszi a művet, megkeveri a dramaturgiát. Mintha a brechti színpadi alkotásból lépett volna el az ügyvéd, aki lazán kapcsolódik a történetekhez, a belső játékhoz, de a közönséghez is.

Ennek ellenére kitűnő darab a Pillantás a hídról. A Székesfehérvári Vörösmarty Sínház és a Komárom Megyei Játékszín izgalmas, színvonalas, de közönségsikerre is joggal számító előadást teremtett. Úgy tűnik, hogy megtalálta egymást a két város: közös menedzseléssel az ország színházi életének élvonalába tartozó darabokat visznek színre. Mivel sem Székesfehérvárnak, sem Tatabányának nincs önálló társulata, ez a színházi forma értékes megkezdés juttathatja a közönséget. Gondoljunk arra, hogy a Kakukkfészek 75. előadást „ért meg”, s bizony ez ritka dolog. Főképpen a vidéken létrehozott produkcióknál.

Bujtor István — a Kakukkfészekhez hasonlóan — úgy rendezte meg a darabot, hogy a költészen túl követte Miller társadalomkritikai szellemét is. Különböző fényeffektusokkal váltott színpadi teret, s így dinamikusabban tudott válni az előadás. Meg kell említeni a jó színészválasztást. Figyelt arra, hogy a szenvedélyek árnyaltan jelenjenek meg, s mindegyik figurának meglegyen a „fejléstörténete” egészen a végső konfliktusig.

A darab főhőse Eddie, Madaras József alakította. Darabosságával, nyersen formált mondataival is meg tudja húzni a darab ívét: miképpen tépi ízekre a szenvedély ezt a munkásfigurát, hogyan válik társai, s ezáltal önmaga árulójává? Különösen a dráma második részében válik igazán plasztikusává az alakítás, amikor a becsületesség látszatának megadásáért hadakozik.

Eddie felesége, Beatrice, akit Meszléri Judit jelenít meg, mindent tud és ért, ami a színpadon játszódik. Meg akarja elzárni a széthullást, de kétségbeesett kísérletet kudarcot vallanak. Széles érzelmi skálán ábrázolja ezt a szándékot, de közben érezhetjük: a dráma egyetlen tudatos áldozata.

Fotó: Harmos Csilla

A nevelt lány, Catherine, a darab elején csipjét viselő, könnyed kis fruska, akit a tragédia érlel felnté. Miller elgondolásában talán ez a személyiség változik meg a legteljesebben, s ezt Kovács Adél játéka követni tudja.

Koncz Gábor eszköztelen, mégis nagyvonalú Marcója végig különös hangsúlyval szerepel a színen. Meghatározó egyénisége az előadásnak, aki beletörpítéssel vállalja sorsát, önkéntes számvetését, de az aljasságot „olasz módra” megtorolja. Egyszerre áldozat és gyilkos, s ezt a morális ellentétet nemes egyszerűséggel fogadtatja el a nézővel.

Alfieri ügyvéd szerepében Bujtor István nem csupán rendezként, hanem színészként is össze tudja húzni a darabot, s a már említett dramaturgiai hiányosságot tompítja.

Rodolpho, Marco öccse, a vidám olasz fiatalember „csak” amerikai állampolgár szeretne lenni, s ezzel a törekvésével egybeesik: Catherinével szeretik egymást. Nem veszi fel a harcot a féltékeny Eddievel, de

tudja, hogy csakis lehet a győztes. Lippai László, a színes egyéniség Rodolphóval ellensúlyozni tudta a komorságot.

A Bevándorlási Hivatal első tisztje, Éless Béla néhány pillanatban is idézi a hatalmat, a törvényt, az előadás másik pólusát. Nincs kegyelem, a bevándorlókat kiutasítják, ez a formális rend lényege.

Meg kell említeni Horváth Éva jól eltalált díszletét, a brooklyni utcát és egy munkáslakás belsőt, amely kettéosztotta a színpadot. Külön említést kell tennünk az izléses és értékes információkat tartalmazó műsorfüzetről, amely segíti a nézőt az eligazodásban.

Magyarországon először 1960-ban játszották a darabot, s azóta már többször elővették. Annyi bizonyos, hogy Millernek ezt a drámáját érdemes szinten tartani, hiszen hordoz üzenetet a mának is. A most létrehozott előadás — színvonalas összmunka nyomán — emlékezetes színházi élményt nyújt.

Vaderna József